

Bulletin

parken Sonsbeek – Zypendaal – Gulden Bodem

Vrienden
van
Sonsbeek

De Vereniging van Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem wil een klankbord zijn voor de bezoekers van de monumentale parken en voor de eigenaar van de parken, de gemeente Arnhem. Het doel van de Vereniging is mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem.

De contributie per lid bedraagt per jaar voor particulieren € 15,00, voor verenigingen € 35 en voor bedrijven € 50; Bankrekeningnummer: NL30 ABNA 0406 333 505 ten name van Vrienden van Sonsbeek. CANBI: de Vereniging is door de fiscus erkend als Culturele Algemeen Nut Beogende Instelling, waardoor giften die volgens de regels van de Belastingdienst worden gedaan voor fiscale aftrek met de factor 1,25 mogen worden vermenigvuldigd.

Dagelijks bestuur

Margreet van Gastel (voorz.), Henk Eenink (penningm.), Tjada van den Elaart-de Sitter, Paul Poelmans, Huig Velders (wnd. secretaris), Daniëlle Jansens penningmeester/ledenadministratie
penningmeester@sonsbeek.nl / 06 42 85 54 75

Adviseurs

Kees Hin, gebiedsmanager bossen en parken gemeente
Jan Floor, beheerder parken

Aanmelding nieuwe leden

Vereniging Vrienden van Sonsbeek, Molenplaats Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem, telefoon: 445 06 60, email: info@sonsbeek.nl

Website

www.sonsbeek.nl

Molenplaats Sonsbeek wil parkbezoekers bewust maken van de groene kanten van Arnhem door het organiseren van excursies, evenementen en exposities. Molenplaats geeft informatie over de Arnhemse parken en is een goed startpunt voor een bezoek van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Molenplaats is niet langer een zelfstandige organisatie maar maakt deel uit van Natuurcentrum Arnhem.

Website: www.molenplaatssonsbeek.nl

In dit nummer

Voorpagina: Op textiel afgedrukte tekst waarmee symbolisch de hedendaagse textielindustrie onder de aandacht wordt gebracht: vrouwen- en kinderarbeid onder slechte omstandigheden en slecht betaald, vaak voor 'fast fashion' om aan onze bol.combehoefte te voldoen. Ook Sonsbeek20>24. Foto: Rinus Baak

3 Zypendaal: Heeft de gemeente een nieuwe evenementenlocatie? De eerste aflevering voor duizenden bezoekers komt eraan. Met 82.000 euro subsidie uit de stadskas en betaalde entree. De Vrienden zijn altijd tegen het afsluiten van onze parken geweest.

4 en 5 Herman Hofman: oud-gemeentesecretaris en Vriend van Sonsbeek overleden.

5 Wandelroute: Parkgids Gerard Herbers beschrijft een wandeling langs locaties waar in Sonsbeek watermolens hebben gestaan. En: **Dat was Sonsbeek.**

6 en 7 Fotopagina's: Sonsbeek 20>24 in beeld gebracht door fotograaf Rinus Baak. Lay-out Rosa Poelmans.

8 Washuizen: Ad Habets over een oude industrie. En de echte straatnaam.

9 Spoken in Sonsbeek: Het spookte ooit in dit park. Kinderen op safari.

10 Op slot: Omwonenden klaagden steen en been, het was in het park een bende. Tot burgemeester Marcouch de deur in de avond en nacht sloot. **Ontmoetingen:** Rinus Baak legt contact met parkbezoekers.

11 Albert en Sonsbeek: Overdenkingen na Force Times Distance.

12 Achterpagina: Het waterhoentje is een sociaal vogeltje. Foto's en tekst: Koos Dansen

Aan dit nummer werkten mee:

Rinus Baak, Luuk Broer, Koos Dansen, Ad Habets en Albert Van Der Weide.

Zypendaal nieuw evenementenpark

Gemeente geeft fiat aan lichtshow in oktober met betalend publiek

Het lijkt erop dat de gemeente het anders zo rustige park Zypendaal gaat inschakelen voor grote evenementen. De eerste aanzet wordt gevormd door een spektakel in oktober waar gedurende tien dagen in de avonduren duizenden bezoekers worden verwacht. Die betalen een stevige toegangsprijs. En dat is iets waar de Vrienden van Sonsbeek geen voorstander van zijn omdat Zypendaal, Sonsbeek en Gulden Bodem sinds de aankoop door de gemeente openbare parken zijn.

In Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem hebben burgers en buitenlui vrij toegang sinds ze in 1899 door de gemeente voor veel geld van de burgerij verworven werden. Als tegenprestatie voor de greep in de gemeentekas waarmee dat gepaard ging, horen deze parken niet geheel of gedeeltelijk afgesloten te zijn. En het geeft al helemaal geen pas om voor evenementen in een afgesloten park entree te heffen. Dat standpunt heeft de vereniging Vrienden van Sonsbeek sinds haar oprichting in 1989 ingenomen. Wat zich volgende maand in Zypendaal afspeelt, gaat lijnrecht tegen dat principe in. Het park wordt van 21 tot en met 31 oktober dagelijks tussen 18.00 en 08.00 uur compleet afgesloten. Mojo Concerts organiseert dan een lichtshow langs een voetgangersroute van 2 kilometer. Belangstellenden moeten wel eerst langs de kassa en 17 euro per persoon neertellen.

Nacht van de Nacht

In deze periode (30 oktober, R.v.O.) valt ook nog eens de jaarlijkse Nacht van de Nacht. In het hele land wordt dan aandacht gevraagd voor de toenemende lichtvervuiling, dus de overbodige verlichting. Niet alleen ideële organisaties doen de lampen uit, ook tal van overheden doen hier

aan mee. Maar in park Zypendaal wordt die avond de verlichting juist een tandje hoger gedraaid. Er zijn meer opmerkelijke aspecten rond het evenement. Mojo Concerts, al jaren bekend van grote popconcerten en muziekfestivals, behaalde in 2019 een omzet van 250 miljoen euro. Niettemin heeft het gemeentebestuur het wenselijk gevonden voor het lichtfeest een subsidie van 82.000 euro toe te kennen. Arnhemse organisatoren van evenementen als het Sprookjesfestival, Park Open en de Theater Avenue die in de loop der jaren gewend zijn geraakt aan steeds lagere gemeentesubsidies, hebben daar hun verbazing over uitgesproken.

Na Kralingen

De Grote Schijn, zoals Mojo het evenement heeft gedoopt, is een vervolg op een identieke versie in het Rotterdamse Kralingse Bos. Daar werden 30.000 bezoekers geteld. De organisatie doet er wat Arnhem betreft met reclame op social media alle moeite voor ook duizenden landgenoten van buiten de regio Arnhem te bereiken met verwijzing naar de prima bereikbaarheid via openbaar vervoer en auto.

In een vorig jaar maart verschenen 'Gebruiksadvies Park Sonsbeek, stadsvisie op de strategische gebruiksfuncties' van een Arnhemse

adviesgroep met een ruime vertegenwoordiging van ambtenaren werd de gemeente aangeraden in Sonsbeek 'minder commerciële activiteiten' toe te staan en voorrang te geven aan 'culturele activiteiten en (kleine) festivals'.

Flora en fauna

De toenmalige secretaris van de Vrienden, Van Dijk, stapte voordat de conclusies werden vastgelegd uit de adviesgroep omdat hij daar weinig tot niets van de standpunten van de Vrienden in terug kon vinden. In het advies werd bijvoorbeeld aanbevolen te onderzoeken of er een mountain-bikeparcours in Sonsbeek kan worden aangelegd en welke effecten lichtshows hebben op flora en fauna. Het kan geen toeval zijn dat er op dat moment al een vrijwel goedgekeurde aanvraag voor zo'n show lag van Mojo. Park Zypendaal, dat jaarlijks een fractie van het aantal bezoekers van Sonsbeek krijgt en daarmee een oase vormt voor alles wat hier leeft en bloeit, wordt nu door de gemeente uitgekoken als uitlaatklep voor het grotere werk. De Vrienden van Sonsbeek hebben de afgelopen jaren regelmatig aangedrongen op een betere spreiding van evenementen. Maar om daar Zypendaal bij te betrekken, kan nooit zijn bedoeld.

Rob van Otterloo

** Het is niet geheel zeker dat het lichtfeestijn doorgaat. Op 1 september was er nog steeds geen besluit genomen over de aanvraag voor een omgevingsvergunning.*

Inscriptie: 'Met hart en ziel toegewijd'

Kunst en cultuur, daar ging het Herman Hofman(83) vooral om

Op vrijdag 6 augustus is aan de vooravond van zijn 84^e verjaardag Herman Hofman overleden. De laatste jaren kampte hij met zijn gezondheid. Hofman heeft veel betekend voor park Sonsbeek. Hij was bijvoorbeeld nauw betrokken bij de organisatie van 'Sonsbeek 100 jaar stadspark' in 1999. Dat leverde een complete renovatie op met nieuwe elementen. Vorig jaar leverde hij nog een bijdrage aan ons Bulletin.

Herman Hofman op het bankje in Sonsbeek dat sinds 2017 zijn naam draagt, samen met zijn vrouw Polly en kleinkinderen. Foto: Luuk Broer

Zowel beroepshalve als in zijn vrije tijd speelde Hofman een actieve rol in het cultureel leven. Hij nam regelmatig zelf het initiatief, zoals bij de oprichting van toneelgroep Oostpool, de organisatie van Sonsbeektentoonstellingen en de viering van Arnhem 750 jaar. Gedurende de twintig jaar dat hij hoofd was van de afdeling cultuur, recreatie, sport en jeugdzaken (CRSJ) was het aantal ideeën en plannen niet te tellen. In de gouden stadspenning die hem in 1996 bij zijn afscheid werd uitgereikt, stond gegraveerd: '... met hart en ziel toegewijd aan bestuur en kunst van Arnhem'. Hofman werd geboren in Vlissingen, volgde daar hbs-onderwijs en trad er toe tot het ambtenarengilde.

In 1969 werd hij in Arnhem aangenomen. Al snel raakte hij betrokken bij de tentoonstellingen in Sonsbeek. Na verloop van tijd kwam hij 'om de hoek' van het park te wonen aan de Apeldoornseweg.

Rasorganisator

De Vrienden van Sonsbeek namen het initiatief om voor de viering van 100 jaar Sonsbeek stadspark in 1999 een stichting in het leven te roepen. Die hield zich van 1996 tot en met 1999 met de organisatie bezig. Hofman werd gevraagd het secretariaat op zich te nemen. Hij timmerde een jaarprogramma met evenementen in elkaar waar tienduizenden bezoekers op af kwamen.

Hij benaderde met de andere leden van het dagelijks bestuur tientallen sponsors – 'ik heb mijn hele leven gebedeld om geld' – en haalde 14 miljoen gulden op. Zo werd een grondige restauratie van het park mogelijk. Die was hard nodig want er was sprake van veel achterstallig onderhoud.

Aangepakt

De grote en kleine waterval werden in ere hersteld, de Ronde Weide opgeknapt, net als de Belvédère, de Steile Tuin ontworpen en aangelegd, het Lorentzmonument opgeknapt. In 1998 was in het kader van de viering van het jubileum de Zwanenbrug al gerestaureerd. Rond Sonsbeek werd ook nog een fraai hekwerk geplaatst en van de Vrienden van Sonsbeek die in '99 tien jaar bestonden, kreeg de stichting een verzameling bankjes aangeboden. Een ervan, dat het dichtst bij zijn vorig huis aan de Apeldoornseweg staat, werd in 2017 naar Hofman vernoemd. Herman Hofman was een geanimeerd verteller en hij had een vaardige pen. In het blad van Prodesse Conamur publiceerde hij enkele jaren geleden een bijdrage van 20 pagina's over exposities in Sonsbeek waarvan hij tussen 1971 en 2016 getuige was geweest.

Bezoek aan Gent

Voor ons Bulletin schreef hij vorig jaar nog een vermakelijk verhaal over een bezoek in het Belgische Gent aan directeur en curator Jan Hoet die daar het idee kreeg voor een gecombineerde tentoonstelling in Arnhem, Gent en Kassel. Maar de burgemeester van Kassel wilde er niets van weten en dus ging dat niet door. Als scholier dacht hij de journalistiek in te gaan. Als Zeeuws correspondent van dagblad Het Vrije Volk begon hij op jeugdige leeftijd met het schrijven

van berichten. Maar het pakte anders uit. Hij werd al vroeg ambtenaar in Vlissingen en die jas paste hem goed. Hofman kwam in 1969 onder meer naar Arnhem omdat het cultureel klimaat hem hier veelbelovend leek. Aanvankelijk had hij als hoofd van zijn afdeling de wind mee, maar uiteindelijk viel het hem toch tegen. Bij zijn

vertrek in '96 schreef hij in het personeelsblad van de gemeente dat hij lang had geleefd 'met de overtuiging dat de overheid centraal staat in een min of meer maakbare maatschappij. Net als anderen heb ik op dat idee nogal moeten inleveren'.

Rob van Otterloo

Dat was Sonsbeek

Sonsbeek20>24, Force Times Distance, on labour and its sonic ecologies is afgelopen. Twee maanden waren installaties, beelden en een geluidscircuit ingericht in de binnenstad, de parken Sonsbeek en Zypendaal, de locatie Buitenplaats aan de Koningsweg en in de beeldentuin van Kröller-Müller. Fotograaf Rinus Baak legde indrukken vast van wat hij in Sonsbeek en Zypendaal aantrof. Op de volgende pagina's is dat te zien.

Wandelen langs bronnen en watermolens

Nieuwe route beschreven in brochure met fraaie foto's

Sinds Sint Jansdag (24 juni) heeft park Sonsbeek er een mooie wandelroute bij: 'De bronnen en watermolens van de Sint Jansbeek'. De wandeling voert langs de oevers van de beek en geeft samen met de toelichting in het boekje een beeld van de watermolens die er door de eeuwen heen hebben gestaan. Daar zijn er nog maar twee van.

Lang niet elke Arnhemmer weet dat zijn stad niet is ontstaan aan de Rijn maar aan de Jansbeek. Het dal in de parken vormt de bakermat en het oudste bedrijventerrein van Arnhem. In de Middeleeuwen stonden er langs de destijds zeven kilometer lange beek tien watermolens bij kwelplekken, sprengkoppen en watervallen. Die maalden graan en eikenschors voor de leerlooierijen, of papier en lijnolie.

Feest

Van oudsher betekende het feest van Sint Jan het begin van een periode van drie weken (de staantijd) waarin de molens werden stilgelegd voor onderhoud. Het laatste graan was

Wethouder Bob Roelofs (l.) neemt de beschrijving van de nieuwe Sonsbeek-wandeling langs de locaties van molens die langs de beek stonden in ontvangst uit handen van Gerard Herbers.

dan gemalen en de nieuwe oogst was nog niet van het land gehaald. Die dag werd in juni uitgekozen voor de presentatie in Molenplaats van de nieuwe route.

In park Sonsbeek waren destijds vijf van de tien molens te vinden. Naast Molenplaats staat het enige exemplaar dat nog in bedrijf is: de Witte

Watermolen. Hier wordt door een vrijwilliger die het molenaarsdiploma heeft Veluws graan gemalen voor lokale bakkers. Deze molen staat er al sinds de 15^e eeuw en is het oudste bedrijf van de stad.

Buiten dienst

Naast het Watermuseum is een tweede watermolen te vinden. Die staat jammer genoeg na een restauratie alweer geruime tijd stil. De Vrienden van Sonsbeek en werkplaats De Helling werkten nog aan de opknapping mee.

Wethouder Bob Roelofs, die tegen park Sonsbeek aan woont, nam de brochure met de nieuwe wandeling in ontvangst van Gerard Herbers. Die is al jaren parkgids en het kostte hem dan ook weinig moeite om dit wandelparcours te bedenken. Het staat opgetekend in een boekje met fraaie foto's. Ook Sanne Blok en Olga Peters leverden er bijdragen aan.

De nieuwe wandelroute is verkrijgbaar bij bezoekerscentrum Molenplaats Sonsbeek. Hier kunnen ook gids-wandelingen geboekt worden.

Jennifer Tee

Kinderkunstwerk

Justine
Gaga

Farkhondeh
Shahrondi

Werker Collectief

HISK

Erika Hock
Wendelien van Oldenborgh

Olu Oguibe

Raumlabor

Mae-ling Lokko
Gustavo Crembil

Washuizen, Sonsbeekweg en De Klap

De straat die in vorige afleveringen van het Bulletin naar aanleiding van een oude prent eerst als Zijpendaalseweg en erna als Apeldoornseweg werd betiteld, is volgens Ad Habets de Sonsbeekweg. De weg werd in 1824 in opdracht van baron Hendrik van Heeckeren aangelegd.

Van Heeckeren liet ook drie washuizen bouwen langs de Zijpendaalseweg, waarvan er twee op de foto staan, midden en links. De Sonsbeekweg kruiste de Zijpendaalseweg achter het linkerwashuis en liep vandaar recht omhoog naar de Amsterdamseweg.

De Klap

Er werd een buurtje van vijftien woningen voor gesloopt, De Klap genaamd. Waarschijnlijk waren enkele van de afgebroken woningen ook al washuizen. De buurtnaam Klap ging over op de nieuwbouw. In 1877 werd Klap een officiële straatnaam. De twee washuizen hadden adres Klap 3, 4, 5 en 6. Het waren twee-onder-een-kap-huizen. Elke gebouwhelft bevatte een woning aan de voorzijde, een werkplaats aan de achterzijde en een droogzolder. Een derde washuis, Klap 2, lag meer naar de stad en is niet zichtbaar. In 1889 werd de straatnaam Klap opgeheven en werd alles Zijpendaalsche weg. Arnhemmers

zeiden trouwens Zijpsche weg. De Sint Jansbeek werd de Zijp genoemd, spreek uit ziep.

De foto werd genomen door een fotograaf van de Staatsspoorweg-maatschappij. Hij stond vlakbij de villa Sonsbeek. Zijn eigenlijke onderwerp was het spoor met de rijtuigenloods links op de horizon, maar de washuizen met de bleekvelden vallen meer op. De toren is van de Kleine Eusebiuskerk aan het Nieuwe Plein. Boven de washuizen is rook te zien, afkomstig van fornuizen waarop water werd gekookt.

Kalkloos water

De foto brengt een bedrijvigheid in beeld die je tegenwoordig niet meer ziet: de lakenwas en -blekerij. Het kalkloze kwelwater van de Veluwezoom trok wasserijen aan. De negentiende-eeuwse wasserij was een luxebedrijf. Alleen rijken deden de was de deur uit. Een wasvrouw of strijkster in loondienst verdiende

weinig, 6,5 cent per uur bij werkdagen van 13 uur.

Het beroep van wasser-bleker werd vaak binnen families doorgegeven. Bekende blekersfamilies aan de Klap waren Van der Sande, Daniëls, Van Silfhout, Nijman, Van den Broek en Jas.

Natuurlijk bleken

Voor natuurlijke bleking werd het wasgoed op het bleekveld uitgespreid. Inwerking van zonlicht en zuurstof deed de rest. Het goed werd vochtig gehouden door het regelmatig met hoosspanen te besprenkelen. Bleken kostte tijd. Het vereiste lange dagen met goed weer.

Men bleekte van maart tot september. Na het bleken werd het wasgoed gespoeld en te drogen gehangen. De lage huisjes aan de oever waren waarschijnlijk spoelplaatsen. Kunstmatige bleking ging sneller. Men dompelde het wasgoed in water waaraan blauwsel, kobaltpoeder, was toegevoegd. Spoelwater met zeep en bleekmiddel werd vrij geloosd op de beek.

Concurrentie

Tegen 1900 ondervonden de washuizen aan de Zijp veel concurrentie van grote wasserijen op Plattenburg die op stoom draaiden. In 1905 werden de washuizen gesloopt. Geprojecteerd op de huidige situatie zouden ze in de middenberm van de Zijpendaalseweg staan. Zo smal was die weg toen. Even verderop was vanuit Groesbeek in de Witte Watermolen ene Otto van Silfhout neergestreken, grootvader van Piet van Silfhout, de laatste molenaar. Piets weduwe Annie woont er nog steeds. Otto was verre familie van de blekers Theo en Louis van Silfhout van de Klap 4. Blijft de vraag: waar komt de naam Klap vandaan?

Ad Habets

Washuizen met bleekvelden aan de Klap tegen de achtergrond van de Oude Stationsstraat, ca. 1880 (bron Utrechts Archief, inv.nr. 156855)

'Het spookt(e) in Sonsbeek'

Elke eerste woensdag van de maand op safari met kinderen

Jaren geleden werd beweerd dat het spookte in Sonsbeek: af en toe klonk een angstwekkend gekrijs. Boswachter Jeroen Glissenaar denkt de verklaring te hebben. Het beeld van Lorentz is aan de achterkant open geweest. Daar kon je inkruipen en je onzichtbaar te maken. Hij vertelt het een stel kinderen die op 1 september met hem 'op safari' zijn in het park. Jammer genoeg is het beeld nu 'dicht'.

"Wat gaan we doen?" vraagt boswachter Jeroen Glissenaar aan een stel kinderen die zich hebben verzameld bij bezoekerscentrum Molenplaats. Natuurcentrum Arnhem vermeldt op zijn website dat je elke eerste woensdag van de maand 'op safari' kunt met 'de bekendste boswachter van Arnhem'.

Op het eerste gezicht vraag je je af of de safari wel doorgaat. De boswachter heeft een ongeluk gehad en blijkt met een gebroken voet te lopen. Daarbij heeft hij wel armsteunen nodig. Maar volgende week gaat het gips eraf en nu hinkelt hij al voor de troep uit.

Drinkwater

"Je kunt naar de Hoge Veluwe om de natuur te bekijken. Je kunt het ook dichtbij zoeken: hier om de hoek." Vanaf Molenplaats gaat het linksaf naar de watermolen en de natuur moet nog maar even wachten. "Hier staat de kraan altijd open: het water komt van de Veluwe", vertelt hij. "Het is zo zuiver dat je het zelfs kunt drinken. Dat gaan we straks doen."

Vervolgens krijgen de jongens en meisjes lessen parkbeheer en geschiedenis, leren ze planten en bloemen kennen en worden ze ingewijd in een aantal geheimen van Sonsbeek. Eerst is daar het groot hoefblad. Dan, aan de overkant van de beek, de moerasweide. "De koeien hebben we verhuisd naar de weide verderop en we zijn hier

anders gaan maaien. Niet lang geleden hebben we meer dan duizend orchideeën geteld."

Grote gele ratelaar

Dat is ook te danken aan de uitgebloeide grote gele ratelaar", legt de boswachter uit. "Het plantje haalt zijn eten uit de grond en zorgt er zo voor dat die schraal wordt. En dat is precies waardoor hier zoveel orchideeën staan: die houden van schrale grond." Er komt een overblijfsel van een geveld boom in beeld. "Wat vinden jullie: moet je zo'n boomstam opruimen of juist laten liggen?" Deze kinderen hebben thuis of op school goed geluisterd want uit één mond klinkt het: "Laten liggen." En ze weten ook waarom.

De boswachter heeft ooit een fraaie oude fles gevonden. Hij ging ermee naar een museum. Daar wordt de vondst nu tentoongesteld. "Hoeveel heb je ervoor gekregen?" vraagt een

van de kinderen. "Niks" krijgt hij tot zijn verbazing te horen.

Soms een vos

Soms, als je op het terras van de Stadsvilla zit, zie je bij het struweel iets roods rondscharrelen. Een hond? Een kat misschien? Nee, het kan zomaar een vos zijn die op zoek is naar eten. Jeroen Glissenaar weet dat Duitse soldaten tijdens de oorlog bezit namen van het pand. Maar ook dat het een tijd was ingericht als hospitaal en dat Duitse en Engelse soldaten er bij elkaar lagen.

Zo gaat het maar door. Na tien, twintig, dertig stappen doemt er wel weer iets op waar een verhaal bij hoort. Over een baron. Over hoe het hertenkamp er is gekomen. Over een boomstam van tweehonderd jaar oud.

Wie zijn kinderen wil laten genieten: aanmelden op de site www.natuurcentrumarnhem.nl

Wie ontmoet Sonsbeek?

Ik ontmoet Rosa en Ketchen op één van de eerste dagen van de Sonsbeektentoonstelling. Ze zitten met hun rug tegen het kunstwerk op het basketbalveldje bij de Stadsvilla bij te komen van wat dansoefeningen. Rosa gaat komend schooljaar naar de dansopleiding van het Rijn IJsselcollege. Ketchen is ook danser maar laat daar niet veel over los.

Na ons gesprek gaan ze weer dansen.

De vonken vliegen er vanaf. Wat zie ik, vraag ik me af: enthousiasme voor de expositie, de dans, voor elkaar, misschien van alles een beetje? Je zou kunnen zeggen dat zij door te poseren ook hebben deelgenomen aan de tentoonstelling. Het was niet meer dan een korte ontmoeting. Ik hoop dat ze hun dromen kunnen waarmaken.

Rinus Baak

Park 's nachts dicht plus alcoholverbod

Burgemeester neemt unieke maatregel: teveel rumoer en rotzooi

Het moest ervan komen, maar het was een unieke actie. Eind juli besloot burgemeester Marcouch park Sonsbeek in de nachtelijke uren en de vroege morgen op slot te doen. De klachten van omwonenden over herrie, luide muziek, de rotzooi die voortdurend werd achtergelaten plus overmatig alcoholgebruik en van drugs plus het negeren van de verplichte coronamaatregelen en verzet tegen de politie vormden de aanleiding.

Het verbod gold tot ver in september en was dus ook nadrukkelijk gericht op de rest van de zomerperiode. Marcouch vreesde dat in augustus, tijdens de vakanties van middelbaar en hoger onderwijs, de overlast alleen maar zou toenemen. Dat viel achteraf nog mee als gevolg van de regenbuien die regelmatig over het land trokken. Wat er zich in park Sonsbeek afspeelde, vond de burgemeester 'onacceptabel'. Er ontstonden voortdurend incidenten en er speelde zich minstens een grote vechtpartij af tussen tientallen jongeren en wel in de nacht van 23 op 24 juli. Trefpunten voor de jeugd waren de ligweide voor de Stadsvilla en de Steile Tuin. Een kunstwerk bovenaan de Steile Tuin werd beschadigd toen de politie daar ingreep. Verder werden bakstenen verwijderd uit het kunstwerk van Jennifer Tee en in het water gegooid

bij de grote waterval en pontons in de Grote Vijver die het publiek mogelijk maakten naar een drijvend kunstwerk te lopen, werden herhaaldelijk ontkoppeld voor avond- en nachtelijke roeipartijen.

Protest omwonenden

Omwonenden die alle onrust tot diep in de nacht zat waren, kwamen in actie en verzamelden handtekeningen

voor sluiting van het park van de late avond tot de vroege ochtend. Ze beklagden zich voortdurend over de overlast die niet stopte als de zon verdween en de maan aan de hemel verscheen. De politie klaagde dat zij onvoldoende kon optreden zolang er geen verbod was afgekondigd. Daarop greep Marcouch in. Hij voorzag ook met de zomer voor de boeg toenemende verstoringen en besloot eind juli het park tot eind september tot verboden gebied te verklaren. Bij alle ingangen werden borden geplaatst (zie foto) met opschriften over een alcoholverbod en sluitingstijden van het park. Ook eind vorig jaar en in maart werd het gebruik van alcohol trouwens al verboden.

Ouders

De burgervader die een keer middenin de nacht in eigen persoon een box meenam omdat de muziek keihard stond, riep ouders van de feestvierende jongeren op – grootste groep

in leeftijd geschat van 12 tot 25 jaar – hun kinderen aan te spreken op hun gedrag. Maar dat had weinig resultaat. Overigens was park Sonsbeek niet de enige plek in het land waar jongeren los gingen. Nijmegen sloot de parkstrandjes langs de Waal vanaf 's avonds laat af en in Amsterdam en Utrecht werden parken van de avond tot de vroege ochtend ook tot verboden terrein verklaard.

Sonsbeek20>24

Albert & Sonsbeek

Deze column schreef ik begin augustus 2021, een maand voor het eind van de Sonsbeek20 >24 'manifestatie' zoals de organisatie deze editie noemt. Als columnist van dienst nam ik voor de opening op 1 juli deel aan de perswandeling door Sonsbeek, Zypendaal en de Buitenplaats. Dat gebeurde onder de bezielende leiding van de artistiek directeur dr. Bonaventure Soh Bejeng Ndikung.

We begonnen in de Molenplaats, het informatiepunt van de manifestatie. Bij de Witte Watermolen legde Bonaventure de kern en het uitgangspunt van Sonsbeek20>24 uit. De watermolen, vertelde hij, is een instrument, een werktuig, dat arbeid representeert en het geluid van het water laat horen. Deze watermolen vormt ook een verbinding tussen verleden en heden. Arbeid en geluid – zien en horen – daar ging het over tijdens deze manifestatie. Getransformeerd naar kunstwerken, gemaakt door kunstenaars uit alle continenten, behalve uit Arnhem zelf, die refereren aan de grote hedendaagse thema's: postkolonialisme, sociale ongelijkheid, diaspora's en de natuur.

Reis van 16 kilometer

De manifestatie is een reis die gekenmerkt wordt door vele onzekerheden, voegde hij eraan toe. De sculpturen, films, installaties, objecten, teksten en performances waren te zien op 13 locaties verdeeld over een lengte van 16 kilometer vanaf het centrum van Arnhem via Park Sonsbeek, de Buitenplaats tot het Kröller-Müller Museum. Een reis waarvoor je zeker

twee dagen uit moest trekken. En dat is dan nog exclusief het randprogramma met lezingen en voordrachten. Ik woon dichtbij Sonsbeek en heb mijn bezoekers gelukkig kunnen verdelen over verschillende dagen.

Communicatie

De insteek van de communicatie met het publiek was bedacht door artistiek directeur Ndikung en zijn curatorenteam. Het werd de eerste maand gedomineerd door het uitgangspunt: Alle informatie staat online en liet zo het publiek het zelf allemaal lekker uitzoeken en ontdekken. In tegenstelling tot wat Ndikung tijdens de perswandeling wel deed, wilde hij met zijn persoonlijke visie niet het publiek sturen of aan de bezoekers opleggen.

Het gevolg was veel onbegrip, frustraties, een slechte sfeer en op dit onderwerp een kritische pers. Deze 'Sonsbeek' is alleen voor een ingevoerde elite, viel vaak te beluisteren. Dat schadelijk imago had de organisatoren de komende editie parten kunnen gaan spelen. Bezoekers wilden betere en toegankelijke informatie en vooral als oprecht geïnteresseerden serieus genomen worden.

Koersverandering

Begin augustus werd de koers van 'lekker zelf ontdekken' verlegd naar een meer vriendelijke publieksbenadering. Informatie waar eerst voor betaald moest worden, werd gratis verstrekt. Voortschrijdend inzicht heet dat.

Tot slot een van mijn favoriete kunstwerken. Dat was het 'Open Bioscoop Paviljoen' in de Steile Tuin. Het paviljoen

was ontworpen door Erika Hock en geplaatst voor de prachtige film 'Hier' van Wendalien van Oldenborgh. De film behandelde muziek, liefde, kunst en het koloniale verleden van Nederland/Indië. De opnamen werden gemaakt tijdens de renovatie van de koepelzaal van Museum Arnhem. Het publiek kon ook eigen films laten vertonen. In deze open bioscoop kwamen de geschiedenis, de stad, het park, participatie van het publiek, de toekomst en de schoonheid samen.

Albert Van Der Weide

Bij Sonsbeek20 >24 verschenen het boek 'Force Times Distance: On labour and its Sonic Ecologies' en essaybundel 'On Labour'.

Waterhoentjes zijn zó zorgzaam

De afgelopen maanden heb ik extra op waterhoentjes gelet, nadat een Arnhemse gemeenteraadslid liet weten dat zij de laatste jaren de waterhoentjes in de singel bij haar huis node miste. Gaat het wel goed met deze soort, vroeg ze zich af. In de vogelatlas van Sovon Vogelonderzoek Nederland zien we dat er rond 2015 25.000 tot 35.000 broedparen waren in ons land, met een licht afnemende trend. Op waarneming.nl zijn uit Park Sonsbeek de afgelopen 12 jaar 351 keer waterhoentjes gemeld en uit Zijpendaal 30 keer. Ze zijn er dus wel, ondanks dat algemene soorten vogels lang niet altijd worden doorgegeven. Wel viel me op dat op de bijgevoegde foto's jonge kuikens ontbraken. De strak beschoeide waterpartijen in de parken nodigen ook niet uit tot nestelen. Gelukkig ontdekte ik in Park Lingezegen

Waterrijk tegen Rijkerswoerd en De Laar aan en in Schuytgraaf-West nog wel aardig wat gezinnen met jonge waterhoentjes. Daarbij was speurwerk vereist want het zijn vaak wat schuwe vogels die zich graag terugtrekken in structuurrijke rand- en oeverbegroeiing van riet, lisdodde en gele lis, met af en toe een mini-strandje. Als je ze dan toch ziet, raak je gecharmeerd van de aandachtige, liefdevolle zorgzaamheid van de ouders, die hun kuikens koesteren en volstoppen met plantaardig en dierlijk lekkers, zoals op de foto.

Over waterhoentjes vindt u meer in de vogelgids van vogelbescherming.nl. Voer de officiële naam 'waterhoen' in, want het 'waterhoentje' kent de gids niet.

Tekst en foto: Koos Dansen

Colofon

Het Bulletin VVS is een uitgave van de Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Het Bulletin verschijnt vier keer per jaar.

Het wordt gratis toegestuurd aan de leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek. ISSN 1567-1054. Oplage 700 stuks.

Redactie:

Rob van Otterloo,
r.vanotterloo@xs4all.nl
Paul Poelmans,
p.poelmans@poelmansreesink.nl

Vormgeving:

Coco Bookmedia

Druk:

Wilco BV

Verschenen nummers vindt u op de website www.sonsbeek.nl

Vrienden van Sonsbeek

Reden retourzending:

Postcode:

Plaats:

Naam:

Straat:

Het correcte adres is:

Mogelijk is de adressering niet juist. Wilt u in dat geval zo vriendelijk zijn om hieronder de juiste gegevens in te vullen en het blad 'retour afzender' of deze strook in een enveloppe terug te sturen naar: Vrienden van Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem.

Retour afzender/adreswijziging

